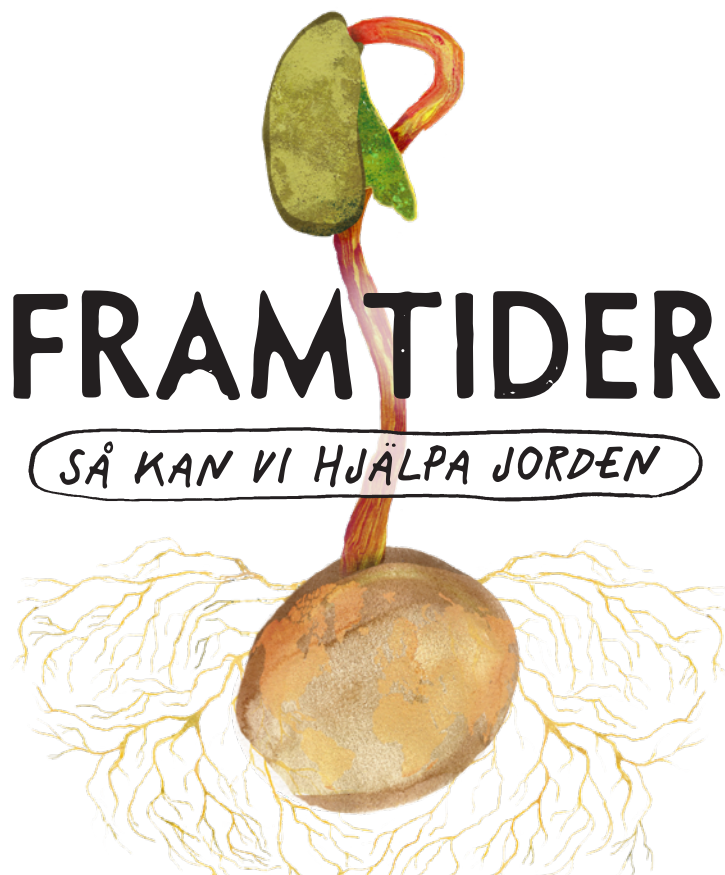

FRAMTIDER

SÅ KAN VI HJÄLPA JORDEN

**Ida Edling & Susanna Edling
Matilda Petersson**

**BONNIER
CARLSEN**

Förord

VI ÄREN dotter, Ida, och en mamma, Susanna, som tillsammans skrivit den här boken för att Jorden är i kris. Vår magiskt myllrande planet hotas av de mäktigaste människorna på den.

I en kris kan vi välja nya vägar, det är som ett vägskal. Och det finns många vägar vi kan gå som inte leder till en mörk framtid. Bättre, ljusare framtider är möjliga och det vill vi visa dig som ska leva i dem.

Men vi skriver inte om hopp. Gör något istället, tänker vi. Vi känner mer kärlek och ilska. Kärlek till planeten och naturen och ilska över hur den förstörs, förorenas och försvinner. Ilska över att de med mycket pengar och makt inte fattar beslut som är bra för planeten.

De märker inte så mycket av att Jorden blir varmare och varmare och att fler och fler djur och växter dör ut. För planetens kris är orättvis. Vissa har stor skuld men drabbas lite, andra har liten skuld men drabbas mycket.

Det gör oss rasande. Och när vi blir arga vill vi agera. Därför skriver vi om saker som vi – och du – kan göra. Vi som bor i Sverige har många rättigheter som också är möjligheter. Vi kan tillsammans förändra. Vi kan försöka se till att de som bestämmer tar sitt ansvar och skyddar oss från förstörelsen de orsakar.

Jag, Ida, är miljöaktivist och jurist och jobbar för de stora förändringar som behövs för vår krisande planet. Jag, Susanna, har jobbat länge som journalist. Vi har läst mycket forskning om planeten och berättar i den här boken hur människor, elefanter, havsströmmar,

skogar, fjärilar och fjällrävar påverkas av det som pågår här och pågår nu. Och du får träffa unga människor från hela världen som gör något åt det.

Ida Edling & Susanna Edling

Foto: Elisabeth Ubbe

Innehåll

1. I kapitel 1 om en *HELARE* framtid möter vi *ALVA I VÄSTERBOTTEN*. Kapitlet handlar om vad klimatförändringar egentligen är och hur de började ... s. 10
2. I kapitel 2 om en *RÄTTVISARE* framtid möter vi *VISHAL I FIJI*. Kapitlet handlar om vems fel klimatkrisen är och vem som drabbas värst ... s. 20
3. I kapitel 3 om en *COOLARE* framtid möter vi *GERDN I STOCKHOLM*. Kapitlet handlar om hur människor drabbas av att det blir varmare och om att göra sin röst hörd ... s. 30
4. I kapitel 4 om en *VILDARE* framtid möter vi *LINNEA I NORDNORGE*. Kapitlet handlar om hur viktig och hotad skogen och orörd natur är ... s. 40
5. I kapitel 5 om en *MER LEVANDE* framtid möter vi en *FJÄLLRÄV I NORRBOTTEN*. Kapitlet handlar om hur djur, växter och andra arter dör ut på grund av människan ... s. 50
6. I kapitel 6 om en *FREDLIGARE* framtid möter vi *ALI I SUDAN*. Kapitlet handlar om hur krig, konflikt och klimatförändringar hänger ihop ... s. 60
7. I kapitel 7 om en *LJUSARE* framtid möter vi *PRISCA I UGANDA*. Kapitlet handlar om hur mycket vi kan minska våra utsläpp genom att använda sol-, vind-, och vattenenergi istället för fossila bränslen ... s. 70

8. I kapitel 8 om en *RENARE* framtid möter vi *SJÖN VÄTTERN*. Kapitlet handlar om föroreningar och vad vi kan göra åt dem ... s. 80

9. I kapitel 9 om en *MÄTTARE* framtid möter vi *ANAMOR I COSTA RICA*. Kapitlet handlar om hur vi kan odla, tillverka och äta mat på ett mer rättvist och hållbart sätt ... s. 90

10. I kapitel 10 om en *HÅLLBARARE* framtid möter vi *ALEXANDER I LYSEKIL*. Kapitlet handlar om hur världens hav påverkas av överfiske och klimatförändringar ... s. 100

11. I kapitel 11 om en *SÄKRARE* framtid möter vi *REGNSKOGEN AMAZONAS I SYDAMERIKA*. Kapitlet handlar om att det finns gränser för vad planeten klarar och vad som händer om vi går över dem ... s. 110

12. I kapitel 12 om en *RIKARE* framtid möter vi *IRINI I EGYPTEN*. Kapitlet handlar om hur sättet vi använder pengar på ställer till problem för planeten ... s. 120

13. I kapitel 13 om en *GLADARE OCH FRISKARE* framtid möter vi *RIDHIMA I INDIEN*. Kapitlet handlar om hur vi kan få Jordens resurser att räcka så att alla på planeten kan må bra ... s. 130

"Jag heter Alva och jag
är en del av naturen."

Helare

Det här kapitlet handlar om vad klimatförändringar egentligen är och hur de började.

Foto: ElleMaria Andersson-Eira

NAMN: ALVA

ÅLDER: 23 ÅR

BOR: VÄSTERBOTTEN, SVERIGE

GÖR: SKÖTER RENAR OCH PLUGGAR
TILL SJUKSKÖTERSKA

DRÖMMER OM: EN FRAMTID DÄR VINTRAR ÄR
VINTRAR OCH SOMRAR SOMRAR

Alva lyfter kikaren. Himlen är stor högt uppe på fjället och hon kan se långt. Hon hittar sina renar som vandrat upp från vinterbetet. Vajorna, renmammorna, har stannat där solen smält bort snön och den mjuka mossan kommit fram. Här vill de föda sina kalvar. Alva kan redan se flera stycken på marken. De har klarat sig! Hon får tårar i ögonen och måste sänka kikaren en stund. Vajorna slickar sina kalvar rena. Snart springer kalvarna omkring. Alva tittar länge på dem och spanar efter helikoptrar och rovdjur som kan störa dem. Nu behöver de få vara i fred.

"När jag är på fjället med renarna känner jag att de och fjällen och skogarna är som min familj. Jag ser dem mer som människor med känslor."

DET HÄR ÄR PROBLEMET:

Många människor ser naturen som något främmande, något vi måste kämpa emot. Vi tycker att människor är de viktigaste varelserna på planeten och att vi har rätt att utnyttja andra djur och naturen.

Det finns också stora orättvisor mellan människor. Många i den norra delen av världen är rika, många i den södra är fattiga. Det har förklaringar i historien. För ungefär 500 år sen började människor i Europa ta stora områden i andra delar av världen och utnyttja naturen där. De kidnappade och förslavade också människor, till exempel från västra Afrika.

För ungefär 150 år sen började människor i norr också bygga fabriker, gräva gruvor, pumpa upp olja och föda upp massor av kor, får och grisar.

Det var så här de blev rika. Och så började det gå snett för planeten. Sen din mormor eller farfar föddes har den kommit i obalans snabbare och snabbare. Orättvisorna som fortfarande finns kvar mellan norr och söder är en viktig förklaring, visar forskningen.

Lite historia

Att ta områden utanför sitt eget land och utnyttja dem kallas **kolonialism**. Att bygga fabriker, tjäna pengar genom att köpa och sälja saker och använda mycket kol och olja från naturen är en del av **industrialiseringen**.

I våra fabriker, maskiner och motorer bränner vi människor idag olja, kol och gas som vi tagit upp ur jorden. Det gör att avgaser släpps ut i luften och lägger sig som en filt runt vår planet. Avgaserna kallas *växthusgaser* för de får planeten att bli som ett växthus, alltså varmare. Vi människor släpper också ut växthusgaser på många andra sätt.

Lite naturvetenskap

Olja, kol och gas kallas **fossila bränslen** eftersom de legat i marken i miljontals år och sen bränns upp. Ordet fossil betyder jättegamla rester. När fossila bränslen förbränns släpps **koldioxid** ut, det är den viktigaste växthusgasen. Två andra växthusgaser är **metan** och **lustgas**. Att föda upp kor släpper till exempel ut metan.

Det har nu blivit över 1,2 grader varmare på Jorden i genomsnitt jämfört med innan industrialiseringen. Det låter kanske lite – 1,2 grader – men det får stora konsekvenser. Det här kallas *global uppvärmning* och den går fortare och fortare.

JUST NU ÄR VI PÅ VÄG MOT EN
GLOBAL UPPVÄRMNING PÅ STRAX
UNDER 3 GRADER.

SÅ HÄR MÄRKER ALVA VAD SOM HÄNDER JUST NU:

DET ÄR VINTER och renarna har kommit ner på vinterbetet. Inte alla kalvar har överlevt, klimatförändringarna gör dem svagare. Alva går ut för att mata sina renar. Det behövde inte hennes morfar göra. Han kunde lita på att renarna klarade sig själva på renlaven de skrapade fram under snön. Men nu är vädret annorlunda. Ibland regnar det på vintern, sen blir det kallt igen och is på marken. Då når inte renarna ner till renlaven och kan svälta ihjäl. En av renarna är så hungrig att den puttar på Alva när hon inte håller ut hö tillräckligt snabbt. Hon klappar de renar som står närmast. Några av dem är magra under pälsen, känner hon.

**"Folk pratar om klimat-
förändringar i framtiden,
men det händer just nu.
Jag ser varje dag att
klimatet förändrats."**

SÅ HÄR BLIR DET OM DET FÅR FORTSÄTTA:

Klimat är ungefär samma sak som väder, fast under lång tid. När luften, marken och vattnet på Jorden blir varmare förändras klimatet. Det har redan lett till stora förluster och skador för planeten. Om vi människor fortsätter att släppa ut lika mycket växthusgaser som vi gör nu kommer det att bli ännu varmare och ännu värre.

Vårt utnyttjande av naturen gör att vissa växter och djur dör ut och aldrig kommer tillbaka. Vi släpper också ut mycket gifter och lämnar mycket sopor efter oss. Det handlar den här boken om: klimatförändringarna, hur naturen mår och föroreningar – planetens stora kriser.

DET HÄR GÖR ALVA ÅT DET:

DET HAR BLIVIT vår igen och Alva har följt med renarna upp på fjället. Nya valpen Varki är med. Han hjälper henne att ta hand om renarna. Varki betyder snabb på samiska. De sover över i en renvaktarstuga. Därinne sprakar en liten brasa. Alva lägger på några pinnar som blivit över från förra gången hon var här. Hon använder alltid hela trädet om hon hugger ner det. I matsäcken har hon torkat renkött och vatten kan hon hämta i bäcken bredvid stugan. Det är kallt och klart. Alva tänker på renen som ger henne mat, trädet som ger henne värme, bäcken som ger henne rent vatten och är tacksam.

"Jag tar inte från naturen, jag får. Jag ser inte naturen som pengar, jag ser den som något vi lånar från våra barn och barnbarn och barnbarnsbarn."

DET HÄR FUNKAR!

Alva är same och en del av det urfolk som bott i Sverige i tusentals år. Urfolk är människor som levt väldigt länge på en plats. De är ofta extra bra på att skydda naturen och leva tillsammans med de djur och växter som finns där. De tar inte mer av mat och material än vad naturen klarar. Den är därför ofta rikare och friskare där urfolk bor.

NU KAN VI GÅ LÄNGRE OCH GÖRA DET HÄR:

Klimatförändringarna spelar redan en stor roll i våra liv: hur vi bor, vad vi äter, om vi är friska eller sjuka, om vi är glada eller ledsna, hur vi lever och hur vi dör. Men det finns många sätt att minska våra utsläpp, läka naturen och lindra de farliga effekterna av att det blir varmare. Det handlar den här boken också om.

LÄS MER OM HUR
KLIMATFÖRÄNDRINGARNA PÅVERKAR
HUR VI MÅR I KAPITEL 13.

För att klara det behöver vi urfolkens kunskap om hur vi lever *med* naturen – inte *mot* den, säger forskarna. Vi behöver förstå att människan är en liten del av en stor helhet, *en* pusselbit i det minst 2 173 939-bitars pussel som är planeten Jorden. Nästan alla världens länder har kommit överens om att lyssna mer på urfolk så att planeten kan bli helare igen.

Lite biologi

Antalet olika arter som vi människor känner till uppskattades 2025 till 2 173 939. Men det bor många arter på Jorden som vi ännu inte har upptäckt. En del forskare gissar på 1 000 000 000 olika arter, andra på 1 000 000 000 000.

Det här kan du göra!

- GÅ UT I NATUREN OCH TITTA NOGA, KÄNN OCH LUKTA. NJUT! MEN LÄMNA INGA SPÅR EFTER DIG, BARA DEM SOM NATUREN KAN KLARA AV, SOM BRÖDSMULOR.

- PRATA MED DINA KLASS-KOMPISAR ELLER DIN FAMILJ OM VILKA DELAR AV NATUREN NI TYCKER MEST OM. OCH VAD NI KAN GÖRA FÖR ATT SKYDDA DE DELARNA OM DET BEHÖVS.

- I HELA SVERIGE FINNS FÖRENINGAR SOM DU KAN GÅ MED I SOM SKYDDAR NATUREN. SÖK PÅ "NATURSKYDD LOKALA GRUPPER" PÅ NÄTET.